

Prof. Dr. Halil İncalcık*

*Prof. Dr. Melek Delilbaşı***

26 Mayıs 1916'da doğan İncalcık'ın çocukluğu savaş dönemlerine rastlar. Babası Seyit Osman Nuri 1905'te Kırım'ı terk ederek İstanbul'da yerleşmiş ve Bahriye binbaşısı Seyit Osman'ın kızı Bahriye Hanım ile evlenmiştir. Osman Nuri'nin milliyetçi akımların önde gelen liderlerinden Yusuf Akçura ve Sadri Maksudî ile yakın dostluğu olmuştur. Aile 1924 yılında genç Cumhuriyetin başkentine yerleşir. Gazi İlkokulunda öğrenime başlayan İncalcık, renkli yaşam öyküsünü ayrıntılı bir şekilde öğrendiğimiz *Tarihçilerin Kutbu* anılarında Atatürk devrimlerinden “Şapka İnkılabından sonra okulda kalpaklarımızı yere çaldık” şeklinde söz etmektedir.

1936'da Cumhuriyetin ilk üniversitesinin nüvesini oluşturacak olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kurulmasından sonra, 500 başvurudan seçilen 40 öğrenci arasından İncalcık sınavı birincilikle kazanmıştır. Çöken bir imparatorluktan bir ulus devlet yaratmak, her şeyden önce Türk tarihinin, Türk kültürünün araştırılmasını gerekli kılıyordu. Bu misyon da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine yüklenmişti. Nazi Almanyasından kaçan ünlü profesörler fakültede ders veriyorlardı. İncalcık, fakülteye ilk girdiğinde Sinoloji'ye yönelmeyi düşünmüş fakat el değmemiş Osmanlı Arşivlerindeki belgeler, Uygarlık Tarihi, Kurumlar Tarihi, kendisinin daha fazla ilgisini çekmiştir. 1940 yılında mezun olduktan sonra fakültede asistan olarak kaldı. Tanzimat ve Bulgar Meselesi konulu doktora tezi yurt dışında da yankı uyandırdı.

İncalcık'ın tarihçiliği üzerinde Ortaçağ Tarihi derslerini aldığı Fuad Köprülü ve Ömer Lütfi Barkan'ın İktisat Tarihi üzerindeki çalışmaları etkili olmuştur. 1930'larda Fransız Annales okulu ile toplumsal tarihin ön plana çıkması, Braudel'in Akdeniz Dünyasına ilişkin yorumları İncalcık'ın eserlerinde akis bulur ve tarihçiliğine yeni boyutlar kazandırır. Doğu Akdeniz'in Braudel'i ise Hoca olmuştur.

Farsça, Arapça gibi kaynak dillerinden başka Fransızca, İngilizce, Almanca gibi modern dilleri bilmesi Osmanlı Arşiv belgelerinin dışında Batı Tarihçiliğini de yakından takip etmesini sağlamıştır. Bütün bu birikimleri ve olayları dönemlerinin değer yargılarıyla ele alarak, eleştirel yaklaşımı ve kuvvetli bir mantık süzgecinden geçirmesi onu uluslar arası platforma taşıyarak Osmanlı tarihçiliğinin en önde gelen ismi yapmıştır.

* Prof. Dr. Halil İncalcık'ın 29 Mart 2006 tarihinde Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 100. Yıl Salonu'nda sunduğu “Tarih ve Politika” konulu konferansın takdim konuşmasıdır.

** A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

1954 yılında yayınladığı, arşivlerimizdeki 1432 tarihli en eski tahrir defteri olan Arvanid Sancağı İcmal Defteri (*Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancağ-i Arvanid*) ile *Fatih Devri Üzerine Tetkik ve Vesikalar*, pek çok Balkan tarihçisinin yanlı yorumlarını değiştirdiği gibi Osmanlı Dönemi Balkan Tarihine de çok önemli katkılar sağlamıştır.

Bu arada Columbia, Princeton, Pennsylvania, Harvard Üniversitelerinde ziyaretçi profesör olarak dersler veren İnalçık Hoca, 32 yıllık hizmetten sonra Ankara Üniversitesinden emekli olarak Chicago Üniversitesinde Osmanlı Tarihi Kürsüsünü kurmuştur. Türkiye’de olduğu gibi A.B.D ve Batı Dünyasında da yetiştirdiği öğrenciler onun takipçisi olmuşlar ve İnalçık ekolünü oluşturmuşlardır. 1986 yılında Chicago Üniversitesinden de emekliye ayrılan Prof. İnalçık, 1993 yılında Bilkent Üniversitesinde Tarih Bölümünü kurmuş ve halen orada yüksek lisans ve doktora öğrencileri yetiştirmeye devam etmektedir.

Amacının Türk Tarihçiliğini modern tarihçilik düzeyine çıkarmak olduğunu vurgulayan Hoca, yorulmak bilmeyen çalışmalarının sonucunda 20 kitap ve 300’den fazla makalesiyle modern tarih çalışmalarında çığır açmış ve Türkoloji çalışmalarını dünyaca saygın bir konuma getirmiştir. Türk tarihinin gerçeklerini anlatan önemli bir katkısı da Encyclopaedia of Islam’a yazdığı makalelerde görölmektedir. Bu ansiklopedide İstanbul maddesi dahil Osmanlı sultanlarına ve ricaline dair 43 makalesi çıkmıştır.

İnalçık, Osmanlı-Türk tarihine yalnız siyasi ve ekonomik konularda değil, aynı zamanda kültür ve medeniyet tarihinde de orijinal katkılarda bulunmuştur. Kültür Bakanlığı’nın 2003’de Türkçe ve İngilizce yayınladığı *Osmanlı Uygarlığı, The Ottoman Civilization* adlı iki cilt eserin genel editörlüğünü yapmış ve 200 sahifelik bir giriş ile Osmanlı’nın medeniyet tarihine katkıda bulunmuştur. Bu eser, Sarayevu kitap fuarında en iyi kitap ödölünü almıştır.

Tüm Balkan dillerine ve Arapça’ya çevrilmiş olan, İngiltere ve Amerika’da 3 kere basılan *The Ottoman Empire (The Classical Age)* ve *An Economic and Social History of the Ottoman Empire* gibi kitapları bugün dünya üniversitelerinde başlıca ders kitabı olarak kullanılmaktadır. Osmanlı’nın daha önce hakim olduğu ölkelerde kitaplarının ders kitabı olarak okutulması ve Osmanlı’nın siyasi, iktisadi, sosyal tarihi ile uygarlığının Hoca’nın kaleminden tanıtılması bu ölkelerin Osmanlıya taraflı yaklaşımlarını kökten değiştirmiştir. İnalçık’ın dünya tarihçileri arasındaki yerini bir kez daha vurgulayan bir eser de, UNESCO’nun yeniden yayınladığı 1500-1800 tarihleri arasını kapsayan Dünya Tarihinin 5.cildir; editörlüğünü Halil İnalçık ve Cambridge Üniversitesinden Peter Burke birlikte yapmışlardır.

İnalçık Hoca, yurt içinde ve dışında bilim dünyasında çok özel bir konuma sahiptir ve *Büyük Türk Tarihçisi* olarak tanınmaktadır. Amerika, İngiltere ve Japonya’da önlü ansiklopedilerde dünyanın seçkin bilim adamları arasında sayılarak biyografisine yer verilmiş, Cambridge International Biographical Center’in ansiklopedisinde XX. Yüzyılın Sosyal bilimlerde 2000 bilim adamı

arasında yer almıştır. Amerikan, İngiliz ve Sırp Akademileri tarafından üye seçilmiştir ve şimdiye kadar aralarında Atina, İsrail, Romanya, Bulgaristan olduğu halde on üniversite Fahrî Doktor unvanına layık görmüştür. Pek çok bilimsel kuruluşun şeref üyeliği yanında, çeşitli kitap ve dergilerin editörü olan Halil İnalçık'a değişik kuruluşlardan şükran ödülleri de takdim edilmiştir.

Konuşmama bir kaç ünlü yabancı Osmanlı Tarihçisinin Hoca hakkında sözleriyle son vermek istiyorum:

“Halil Bey bize hem Fuad Köprülü'den hem de doğrudan doğruya Braudel'den gelen ama yepyeni bir tarih yazım tarzı getirdi. Halil Bey'in Osmanlı tarihi kitabı artık klasik oldu...” “Onun derslerinde insan kendini bir hakikat tapınağındaymiş gibi hissedirdi. Osmanlı dünyası onun gözünde soğuk ve ölü bir yer değildi. Sanki bütün o kişiler yanındaydılar ve akrabalarıydılar”. Romen Tarihçi Prof. Mihai Maxim

“1958'de kendisiyle tanıştığımda *Fatih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar* kitabı yeni çıkmıştı. Bilgisiyle beni büyüleyen bu genç adam Türklere hayranlık duymamı sağladı. Türkçe öğrenmem ve bu kitabı okumam gerektiğini fark ettim.” Yunanlı Tarihçi Prof. Elizabeth Zachariadou

“*The Ottoman Empire, The Classical Age* Osmanlı tarihini öğrenmek isteyen her öğrenci ve araştırmacı için ilk önce okunması gereken klasik bir eserdir. *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*, bütün Osmanlı Tarihçilerinin ilk başvurdukları bir kitaptır. Bütün bunların yanısıra UNESCO tarafından yayınlanan *History of Humanity*'nin 5. bölümü için İngiliz Tarihçi Peter Burke ile birlikte editörlük yapması da Halil İnalçık'ın dünyayı temsil eden bir tarihçi olarak kabul edildiğini ispat etmektedir.” Japon Tarihçi Prof. Yuzo Nagata

“Bilgisinin çağları kapsayan genişliğine ve tarihin çeşitli alt dallarına hakimiyetine hayranım. Onun bulunduğu konuma bizim alanda başka kimse sahip olmamıştır.” Prof. Suraiya Faroqhi

Ve öğrencileri olarak bizler de diyoruz ki Hoca'nın eserlerini önümüze sermeden Osmanlı Tarihi üzerine kalem oynatmamız mümkün değildir. Ve kendimizi çok şanslı sayıyoruz.

İlmî cemiyetlerde üyelikBaşkan:

1964 – 1974 Association Internatonale des Etudes du Sud-Est Européen (president: 1971-1974)

Üye:

1947 - 1980 Türk Tarih Kurumu (Asli Üye)
 1960 - Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
 1974 The Royal Historical Society, Londra
 1983 Fellow, American Academy of Arts and Sciences
 1993 Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu
 1998 Kültür Bakanlığı 700. Yıldönümü yayın komisyonu
 1998 Vakıflar Genel Müdürlüğü Araştırma Kurulu
 1998 Princeton Üniversitesi Yakın Doğu Araştırmaları
 1998 Institute of Turkish Studies Washington Board of Governors üyeliği bulunmaktadır.

Şeref Üyesi

1978 The Royal Asiatic Society, Londra
 1993 Türkiye Bilimler Akademisi
 1994 Middle East Studies Association of USA and Canada (MESA)
 1995 American Historical Association
 1995 The Nicolas Iorga Historical Institute, Bükreş
 1998 Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu şeref üyeliği vardır.

Editör

1969 (T. Halasi-Kun ile beraber) : Archivum Ottomanicum
 1980 (Heath Lowry ve Nejat Göyünç ile beraber): Osmanlı Araştırmaları Dergisi
 1998 The Ottoman Empire and its Heritage
 1998 (P. Burke ile birlikte) History of Humanity, UNESCO, V. cilt
 2001 Osmanlı Uygarlığı Tarihi (Kültür Bakanlığı) editörlükleri yapmıştır.

Ödüller

- 1956 - 1957 The Rockefeller Foundation Fellowship, bir akademik yıl
Harvard Üniversitesinde Amerikan tarihi için; dönüşte DTC
Fakültesinde Amerikan tarihi okuttu
- 1986 İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Ödülü
- 1991 T.C. Dışişleri Bakanlığı Yüksek Hizmet Madalya ve Diploması
- 1993 Sedat Simavi Vakfı ödülü: Sosyal Bilim alanında yılın en iyi
eseri: Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi, İstanbul:
Eren Yayınevi
- 1995 Titulesco Medal of High Service, Romanya Büyükelçiliği,
Ankara
- 1998 İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü ödülü. Bu ödül bizzat
Sayın 9. Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel elile verildi.
- 2002 T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü
- 2002 The “2002 Soranos Friendship-Award 2002

Sükran Ödülleri

- 1999 Balıkesir Üniversitesi
- 2000 Türk Kültürüne Hizmet Vakfı
- 2002 İslam Konferansı Teşkilatı
- 2003 Türkiye Yazarları Birliği
- 2004 Bursa Büyükşehir Belediyesi-Bursa Kültür Sanat ve Turizm
Vakfı “Bursa Ulusal Kültür Yaşamına Katkı Ödülü
- 2004 Milli Savunma Bakanlığı
- 2005 Ankara Üniversitesi Mülkiyeliler Birliği

Fahrî Doktora

- 1986 Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul
- 1987 Atina Üniversitesi, Atina
- 1992 Selçuk Üniversitesi, Konya
- 1993 Hebrew University of Jerusalem, Kudüs
- 1993 University of Bucharest, Bükreş
- 1995 Uludağ Üniversitesi, Bursa
- 1986 Chicago Üniversitesi Emeritus Profesörlük

- 2000 Sofya Üniversitesi tarafından 5 Ekim 2001 tarihinde Sofya'da Fahri Doktora verildi.
- 2004 Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Onur Doktorası gibi çeşitli tarihlerde farklı üniversitelerden fahrî doktora unvanı aldı.

Yayın Kurulu Üyelik

Turcica (Paris)

Harvard Ukrainian Studies (Cambridge)

Internation of Journal of Turkish Studies (Madison)

East European Quarterly (Boulder)

Belgeler, Tarih Kurumu, Ankara

Studia Islamica (Paris)

Doğu-Batı Dergisi (Ankara)